

ГЛАВНИ ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ НА ИПАРД ПРОГРАМАТА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

**м-р Марина Радосављевиќ-Бојчева¹, м-р Зоран Темелков²,
м-р Костадинка Чабулева³**

Апстракт

Претпристапната помош – руралниот развој (ИПАРД) има специфична долгорочна цел во насока на подготвување на македонскиот земјоделско-прехранбен сектор кон исполнување на барањата на *acquis communautaire*, како и изработка и имплементација на руралните развојни програми и стратегии.

Помошта се имплементира во рамките на еден систем кој е целосен децентрализиран, но со претходна и последователна контрола од страна на Комисијата. Раководниот орган е одговорен за елаборација на руралната програма за развој, ефикасноста и непрекорноста на меѓусебната координација, како и за известувањето за мониторингот и евалуацијата на претпристапната помош.

Главни области на интервенција се: развој на руралната економија, подобрување на ефикасноста на пазарот и имплементација на стандардите на Заедницата, со цел ревитализација на руралните подрачја.

Клучни зборови: *претпристапна помош, земјоделско-прехранбен сектор, рурална економија, ревитализира.*

1) Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип, Економски факултет, ул. „Крсте Мисирков“ бб, 2001 Штип, Р.Македонија, marina.radosavljevik@ugd.edu.mk

2) Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип, Економски факултет, ул. „Крсте Мисирков“ бб, 2001 Штип, Р.Македонија, zoran.temelkov@ugd.edu.mk

3) Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип, Економски факултет, ул. „Крсте Мисирков“ бб, 2001 Штип, Р.Македонија, kostadinka.cabuleva@ugd.edu.mk

MAIN OBJECTIVES AND PRIORITIES OF THE IPARD PROGRAMME IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA

Abstract

Pre Assistance - Rural Development (IPARD), has specific long-term goal in terms of preparing the Macedonian agro-food sector to meet the requirements of *acquis comunitaire*, as well as preparation and implementation of rural development programmes and strategies.

The assistance is implemented within a system which is fully decentralized with ex-post control by the Commission. The Managing Authority is responsible for the elaboration of the rural development programme, efficiency and correctness of mutual coordination and reporting on monitoring and evaluation of pre-accession assistance.

The main areas of intervention are: development of rural economy, improving market efficiency and implementation of Community standards in order to revitalize rural areas.

Key words: *pre-accession assistance, agro-food sector, rural economy, revitalize.*

Вовед

ИПАРД се заснова на интегриран сет од развојни приоритетни области и соодветно развиени мерки и операции, со цел поставување на цели за развој на земјоделството и руралните средини во Република Македонија.

Во моментот, македонскиот земјоделски и рурален сектор се соочува со значајни предизвици, во однос на можностите за квалитетно земјоделско производство, конкуренцијата од регионалните, од европските и од меѓународните пазари, начините на подобрување на квалитетот на живеење во руралните средини, отворање нови работни места итн.

Во таа насока, важен е ефективниот и добро координиран одговор на институциите на државата при креирањето на соодветната земјоделска политика, приспособувањето на законската регулатива и реформите во јавните институции. Меѓутоа, во овој процес исклучително е потребно и важно мобилизирање на сите други релевантни актери и чинители кои директно или индиректно влијаат во земјоделскиот и во руралниот сектор.

Што е ИПАРД?

Инструментот за претпристапна помош за рурален развој – ИПАРД (2007 – 2013) за Република Македонија претставува пристап до фондовите

на Европската унија наменет за финансиска помош на руралниот развој со фокус на имплементација на законодавството на Европската заедница во однос на заедничката земјоделска политика и политиките за конкурентно одржливо земјоделство, силни и одржливи рурални заедници и разновидна и одржлива рурална животната средина.

Цели на ИПАРД

Основните придобивки за Република Македонија од реализација на ИПАРД програмата (2007-2013) се⁴:

- Подобрување на пазарната ефикасност и спроведување на стандардите на Европската унија преку реструктурирање и надградба на земјоделско-прехранбениот сектор до стандардите на ЕУ, како и преку зголемување на конкурентноста на земјоделските и земјоделско-прехранбените производи со цел подготовка на земјоделскиот сектор за пристап кон ЕУ.
- Развој на руралната економија преку диверзификација на економските активности во руралните средини, со цел да му се овозможи на руралното население дополнителни извори на приход и отворање на нови можности за вработување во руралните области.

Мерки по ИПАРД

ИПАРД фондовите задолжително се трошат по утврдените мерки во ИПАРД програмата и тоа за⁵:

- **Мерка 101** - Инвестиции во земјоделските стопанства за нивно реструктурирање и надградба до стандардите на Европската унија;
- **Мерка 103** - Инвестиции во преработката и пласман на земјоделските и земјоделско-прехранбените производи за нивно реструктурирање и надградба до стандардите на Европската унија;
- **Мерка 302** - Инвестиции за диверзификација и развој на руралните економски активности.

4) ИПАРД програма 2007-2013 - Европски можности за македонското земјоделство, Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство, 2007 година.

5) <http://www.ipard.gov.mk/mk/category/category?id=13>

ИПАРД структури

Во согласност со ИПАРД секторскиот договор, главни структури назначени од Владата на Република Македонија за програмирање, управување, имплементирање, мониторинг и евалуација на ИПАРД програмата се:⁶

- Надлежен координатор за акредитација (НКА);
- Национален ИПА координатор (НИПАК);
- Национален координатор за авторизација (НАО);
- Националниот фонд (НФ);
- ИПАРД оперативна структура;
- Ревизорско тело.

Подготовки на Македонија за успешно искористување на ИПАРД

Првите четири компоненти од претпристапните фонови ќе бидат реализирани по веќе утврдени и одобрени системи. Додека за петтата компонента, која го покрива руралниот развој, т.е. фондовите ИПАРД ќе постои посебно назначено тело кое ќе раководи со активностите, спроведувањето и ќе има контрола врз потрошените фондови. Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство формира Агенција на ИПАРД, којашто ќе управува со средствата од ИПАРД и истите ќе ги спроведува.

За успешно искористување на фондовите ИПАРД е неопходна максимална примена на принципот на партнерство на сите заинтересирани страни и изградба и подигање на апсорпцискиот и административниот капацитет.

Анализа на потенцијалот на Р. Македонија за успешно раководење со ИПАРД

Македонскиот потенцијал за успешно раководење со фондовите на ИПАРД многу зависи од внатрешните и надворешните силни и слаби страни на државата, поврзани со состојбите во земјоделството и развојот на руралните области.

Во следните табели се прикажани силните и слабите страни, како и можностите и заканите на Р. Македонија, односно внатрешната и надворешната состојба на Р. Македонија поврзани со состојбите во земјоделството и руралниот развој.

6) <http://www.ipard.gov.mk/mk/category/category?id=14>

Табела 1. Внатрешна состојба на Република Македонија
Table 1. Internal situation of the Republic of Macedonia

Внатрешна состојба	
Силни страни	Слабости
Висок удел на земјоделството во БДП	Ниски цени на откуп на производите
Висок процент на незагадена обработлива површина	Недоволна организираност и координираност на земјоделските работници
Солидни природни ресурси	Немотивираност за примена на нови технологии и знаења во процесот на производството
Потенцијал на развој на селски туризам	Недоверба во институциите на државата

Табела 2. Надворешна состојба на Република Македонија
Table 2. External situation of the Republic of Macedonia

Надворешна состојба	
Можности	Опасности
Македонија членка на Светската трговска организација и ЦЕФТА	Појава на силна конкуренција на земјоделските производи од други држави на македонскиот пазар
Влез на нови технологии, знаења и искуства од ЕУ	Нестабилност на цените на производите и помошните материјали во светски рамки
Јакнење на капацитетот на асоцијациите и здруженијата на земјоделци преку проекти на ИПАРД	Пренесување болести на земјоделските култури, стоката и живината
Можност за извоз на македонските производи во ЕУ со Договорот за стабилизација и асоцијација	Слаба конкурентност на македонските производи на надворешните пазари

Придобивки од ИПАРД за Р.Македонија

Придобивките од искористувањето на фондовите ИПАРД за Р.Македонија се многубројни, но сепак можат да се издвојат пет најзначајни сегменти кои можат многу да ги променат состојбите во Р.Македонија, а тоа се:

- Подобрување на стандардот на земјоделците;
- Подобрување на пазарната конкурентност и ефикасност;
- Зголемување на вработувањето во руралните области;
- Подобрување на ветеринарните стандарди;
- Зголемена заштита на животната средина.

Финансиски средства за ИПАРД

Финансиската рамка за спроведување на ИПАРД програмата ја сочинуваат 75% од средствата финансирани од Буџетот на Европската унија, наменет за претпристапна помош за рурален развој и 25% од Буџетот на Република Македонија, наменет за развојни програми⁷.

Вкупниот износ на расположливи средства наменети за ИПАРД е 60,7 милиони евра од кои 45,5 милиони евра се од Буџетот на ЕУ и дополнителни 15,2 милиони евра се од Буџетот на Република Македонија.

Финансиската рамка се однесува на направени буџетски алокации за повеќегодишен буџетски период од 2007 сдо 2011 год., при што средствата се кумулираат и се трошат во временска рамка од три години од годината на нивната алокација.

Средствата се наменети за доделување на финансиска поддршка во вид на грант во износ од 50% од вкупно реализиран трошок кој е во листата на прифатливи трошоци по мерки и инвестиции од ИПАРД програмата.

ИПАРД проекти

Преку ИПАРД се финансираат значителни проекти од руралниот развој. Неповратни средства за кофинансирање на инвестициите од ИПАРД-фондот им стојат на располагање на македонските компании коишто имаат во план да ги прошират и модернизираат производните капацитети преку инвестиции во основни средства, приспособување на објекти и набавка на нова опрема. Потенцијалните корисници треба да изработат квалитетни проекти и да ја набават потребната документација.

Во Република Македонија се организираат обуки со цел учесниците детално да се запознаат со критериумите на учество за ИПАРД

7) Успешно искористување на фондовите ИПАРД, Македонски центар за меѓународна соработка, 2007 година.

програмата, подготовка на идните корисници за користење на средствата според дефинираните мерки, запознавање со финансиската конструкција на побарувани средства и потребни документи, претставување на бизнис-планот потребен за апликација за ИПАРД и објаснување на постапка на исплата. Оваа обука е наменета за субјектите од примарно земјоделство, преработувачи на земјоделски производи и правни субјекти од областа на руралниот туризам и занаетчиство.

Имплементацијата на ИПАРД средствата во Република Македонија

Финансирањето преку ИПАРД програмата за земјоделство и рурален развој сè уште е делумно непознато за потенцијалните корисници. Најголем дел од досега одобрените проекти се однесуваат на инвестиции во откупни центри, преработувачки капацитети, подигање и обнова на лозови насади, но не и на проекти од областа на руралниот туризам.

Од вкупно 45.5 милиони евра, досега од ИПАРД програмата се искористени само 6 милиони. По трите објавени огласи за користење на средствата од ИПАРД програмата во рок од година и половина се склучени 103 договори за кофинансирање на инвестиции во земјоделството во вкупна вредност од 12 милиони евра.

На третиот јавен повик од доставените 74 барања за користење средства од ИПАРД програмата 2007-2013 година, Агенцијата за финансиска поддршка во земјоделството и руралниот развој одобри 40. Вкупната вредност на инвестициите за кои се потпишуваат договори изнесува 4,3 милиони евра или околу 2,15 милиони евра кофинансирање. Најголем дел од нив - 24 се за модернизација на овоштарството, додека за преработка и маркетинг на земјоделските производи се потпишани 9 договори, а останатите се за развој на руралната економија.

Од вкупните средства 39,5 милиони евра сè уште стојат неискористени од ИПАРД програмата за финансиска поддршка на земјоделството. Интересот расте, но сепак дел од критериумите не дозволуваат лесна достапност до европските пари. Неиздржаните проекти, но и условот инвестицијата да се реализира во целост, а потоа да се бара кофинансирање е причина зошто овие средства се неискористени.

Заклучок

Секоја земја која претендира да стане полноправна членка на Европската унија мора да се придржува кон правилата на Заедничката земјоделска политика, односно мора своето законодавство да го приспособи на *acquis communautaire*.

Република Македонија, како земја-кандидат за полноправно членство во Европската унија, е во фаза на приспособување на законодавството според *acquis communautaire*. Со цел да го постигне тоа, Р.Македонија како земја-кандидат има право да ги користи фондовите ИПАРД, доколку ги исполни критериумите коишто се доделени од Европската комисија за право на користење на овие фондови.

Фондовите ИПАРД се наменети за развој на земјоделството и руралните области во Македонија и со нивно искористување Република Македонија ќе може да добие огромни бенефиции.

Финансирањето преку ИПАРД програмата за земјоделство и рурален развој е сè уште делумно непознато за потенцијалните корисници. Од вкупно 45.5 милиони евра, досега од ИПАРД програмата се искористени само 6 милиони. Неиздржаните проекти, но и условот инвестицијата да се реализира во целост, а потоа да се бара кофинансирање, е причина зошто овие средства се неискористени.

Користена литература

Council Regulation (EC) No 1268/1999 of 21 June 1999 on Community support for pre-accession measures for agriculture and rural development in the applicant countries of central and eastern Europe in the pre-accession period.

Council Regulation (EC) No 1085/2006 of 17 July 2006 establishing an Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA).

EU Experiences on Pre-Accession Assistance for Agriculture and Rural Development. What Can Be Done In the Western Balkans?, Jorge Casquilho, CEI SEF Summit Meeting, Tirana, November 22-23rd 2006

MORTENSEN, Kay, Head of SAPARD Unit, DG AGRI, European Commission, Pre-accession Assistance for Rural Development, presentation Skopje, 26 July 2006;

ИПАРД Програма 2007-2013 - Европски можности за македонското земјоделство, Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство, 2007 година.

Програма ИПАРД - План за земјоделство и рурален развој 2007-2009, Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство, 2007 година. Развој на руралните области, Годишник на ЕУ, 2004 година.

Успешно искористување на фондовите ИПАРД, Македонски центар за меѓународна соработка, 2007 година.

Официјален сајд на Европската унија (Европска комисија - Деректорат за земјоделство и рурален развој). http://ec.europa.eu/dgs/agriculture/index_en.htm

Официјален сајд на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство на Република Македонија <http://www.mzsv.gov.mk>
<http://www.ipard.gov.mk/>